

załącznik nr 1 do zarządzenia
Dyrektora Szkoły Podstawowej
w Buszkowie z dnia 13 marca 2024 r.

**STANDARDY OCHRONY
MAŁOLETNICH
W SZKOLE PODSTAWOWEJ
W BUSZKOWIE**

Podstawa prawna:

1. *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz.U. z 2021 r. poz. 1249 oraz z 2023 r. poz. 289 oraz 535)*
2. *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. poz. 1870)*
3. *Ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 1606)*
4. *Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (t. j. Dz. U. z 2023 r. poz. 984 ze zm.)*
5. *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t. j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900)*
6. *Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1781)*
7. *Konwencja o prawach dziecka (Dz. U. 1991 r. nr 120 poz. 526)*
8. *Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. 2012 poz. 1169)*
9. *Statut Szkoły Podstawowej w Buszkowie*

Spis treści:

1. Część I – standardy ochrony małoletnich	s. 3
2. Część II – Zasady postępowania w celu ochrony małoletnich przed krzywdzeniem	s.7
1. Zasady bezpiecznych relacji pracowników szkoły z małoletnimi	s.7
2. Zasady bezpiecznych relacji między małoletnimi w szkole/przedszkolu	s.11
3. Niedozwolone zachowania małoletnich w szkole/przedszkolu	s.12
4. Korzystanie przez małoletnich z urządzeń elektronicznych z dostępem do Internetu	s.14
5. Ochrona prywatności małoletniego	s.17
3. Część III – Procedury postępowania w sytuacji kryzysowej oraz ścieżki postępowania małoletniego w przypadku doznania przez niego krzywdy	s.19

CZEŚĆ I

STANDARDY OCHRONY MAŁOLETNIICH

Standard I : **Uczniowie, rodzice i pracownicy Szkoły Podstawowej w Buszkowie znają „Standardy ochrony małoletnich”. Dokument jest dostępny i upowszechniany.**

1. Dokument udostępniono na stronie internetowej szkoły.
2. Informacje istotne dla małoletnich zawarte w dokumencie upowszechniane są w trakcie lekcji wychowawczych, konsultacji indywidualnych, w trakcie realizowanych programów i warsztatów o charakterze edukacyjnym.

Standard II : **Personel współtworzy i gwarantuje bezpieczne i przyjazne środowisko w szkole.**

1. W szkole zatrudnia się personel po wcześniejszej weryfikacji w Krajowym Rejestrze Karnym, Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, a w przypadku stanowisk pedagogicznych dodatkowo w Centralnym Rejestrze Orzeczeń Dyscyplinarnych. W przypadku zatrudniania obcokrajowców osobę weryfikuje się w rejestrach karalności państw trzecich lub w przypadkach prawem wskazanych poprzez złożenie oświadczenia o niekaralności. (załącznik nr. 1)
2. Każdy nowozatrudniony pracownik ma obowiązek zapoznania się ze Standardami ochrony małoletnich obowiązujących w Szkole Podstawowej w Buszkowie.
3. Celem działań wszystkich pracowników szkoły jest ochrona małoletnich uczniów przed każdą formą krzywdzenia oraz zapewnienie im bezpieczeństwa fizycznego i psychicznego w szkole
4. W szkole prowadzi się systematyczną diagnozę czynników ryzyka i czynników chroniących poczucia bezpieczeństwa uczniów.
5. Pracownicy szkoły reagują w sytuacjach, gdy małoletni uczniowie są krzywdzeni.
6. Pracownicy szkoły zgodnie ze swoimi kompetencjami i rolami, które pełnią w szkole, czuwają nad bezpieczeństwem małoletnich uczniów.

Standard III : **Szkoła oferuje rodzicom/opiekunom prawnym informację oraz edukację w zakresie wychowania dzieci bez przemocy oraz ich ochrony przed krzywdzeniem i wykorzystywaniem.**

1. Wszyscy rodzice mają dostęp do obowiązujących w szkole „Standardów ochrony małoletnich” oraz znają procedury zgłaszania zagrożeń.
2. Szkoła uzyskuje od rodziców/prawnych opiekunów swoich uczniów informacje zwrotne na temat realizacji „Standardów ochrony małoletnich” w celu ich ewaluacji.
3. Szkoła umożliwia rodzicom oraz opiekunom prawnym dzieci, poprzez organizację warsztatów, szkoleń, konsultacji indywidualnych, poszerzanie wiedzy i umiejętności związanych z ochroną dziecka przed zagrożeniami, w tym w Internecie oraz z zakresu metod wychowawczych bez kar fizycznych i krzywdzenia psychicznego dziecka.

Standard IV : **Szkoła zapewnia uczniom równe traktowanie oraz przestrzeganie ich praw.**

1. Szkoła oferuje uczniom edukację w zakresie praw dziecka, człowieka/ucznia oraz ochrony przed zagrożeniami, przemocą i wykorzystywaniem.
2. W każdej klasie/grupie uczniowie/dzieci są poinformowani do kogo mają się zgłosić po pomoc i radę w przypadku krzywdzenia lub wykorzystywania.
3. W szkole dostępne są dla uczniów materiały edukacyjne w zakresie: praw dziecka oraz ochrony przed zagrożeniami, przemocą i wykorzystywaniem seksualnym oraz zasad bezpieczeństwa w Internecie.
4. W szkole wyeksponowane są informacje dla uczniów dotyczące możliwości uzyskania przez nich pomocy w trudnej sytuacji, w tym numery bezpłatnych telefonów zaufania dla dzieci i młodzieży.

Standard V : **Organizacja postępowania na wypadek krzywdzenia lub podejrzenia krzywdzenia małoletnich zapewnia skuteczną ochronę uczniom.**

1. W szkole określone są sposoby postępowania pracowników w sytuacjach krzywdzenia lub podejrzenia krzywdzenia małoletniego oraz zakresu udzielanego wsparcia (zał. w części III).

2. W szkole został powołany Zespół Interwencji Kryzysowej, w skład którego mogą wejść: wychowawca, pedagog/pedagog specjalny, psycholog.
3. Podmioty postępowania uprawnione do przetwarzania danych osobowych uczestników postępowania w sprawach krzywdzenia małoletnich przestrzegają zasad Polityki Bezpieczeństwa Przetwarzania Danych Osobowych, obowiązujących w szkole (RODO).

Standard VI : **W szkole wzmocnione jest poczucie bezpieczeństwa uczniów w obszarze relacji społecznych oraz ochrony przed treściami szkodliwymi i zagrożeniami z sieci.**

1. W szkole opracowano zasady zapewniające bezpieczne relacje między małoletnimi a personelem.
2. W szkole określono wymogi dotyczące bezpiecznych relacji między małoletnimi, a w szczególności zachowania niedozwolone.
3. W szkole opracowano zasady korzystania z urządzeń elektronicznych z dostępem do sieci internetowej oraz procedury ochrony małoletnich przed treściami szkodliwymi i zagrożeniami w sieci.
4. W szkole opracowano i wdrożono procedury chroniące małoletnich przed krzywdzeniem w sytuacji:
 - przemocy fizycznej
 - przemocy psychicznej
 - przemocy domowej
 - przemocy seksualnej
 - cyberprzemocy
5. W szkole opracowano i wdrożono procedurę „Niebieskie Karty”
6. Pracownicy szkoły realizują plan wsparcia ucznia po ujawnieniu doznanej przez niego krzywdy.

Standard VII : **W szkole prowadzony jest rejestr spraw zgłaszanych i rozpatrywanych w związku z podejrzeniem krzywdzenia lub krzywdzeniem małoletnich.**

1. Osoby upoważnione do przyjmowania zgłoszeń związanych z krzywdzeniem uczniów składają oświadczenia o zachowaniu poufności i zobowiązanie do zachowania bezpieczeństwa uzyskanych danych osobowych.

Standard VIII : **Szkoła monitoruje i okresowo weryfikuje zgodność prowadzonych działań z przyjętymi zasadami i procedurami ochrony dzieci.**

1. Przyjęte zasady i realizowane sposoby ochrony uczniów są weryfikowane – przynajmniej raz na 2 lata. (załącznik nr 2 i nr 3)
2. Do weryfikacji stosowanych zasad i procedur szkoła pozyskuje opinie uczniów oraz ich rodziców/opiekunów prawnych.
3. Zasady monitoringu i kontroli standardów ochrony małoletnich określa dyrektor szkoły.

CZĘŚĆ II ZASADY POSTĘPOWANIA W CELU OCHRONY MAŁOLETNICH PRZED KRZYWDZENIEM

I. Zasady bezpiecznych relacji pracowników szkoły z małoletnimi

1. Zasady ogólne:

1. Pracownicy dbają o bezpieczeństwo uczniów podczas pobytu w szkole.
2. Pracownicy wspierają uczniów w pokonywaniu trudności, uwzględniając ich umiejętności rozwojowe oraz możliwości wynikające z niepełnosprawności/specjalnych potrzeb edukacyjnych.
3. Pracownicy podejmują wobec uczniów działania wychowawcze, mające na celu kształtowanie prawidłowych postaw – wyrażanie emocji w sposób niekrzywdzący innych, niwelowanie zachowań agresywnych, promowanie zasad dobrego wychowania.
4. Zasady bezpiecznych relacji personelu z uczniami obowiązują wszystkich pracowników szkoły, stażystów i wolontariuszy.

2. Przestrzeganie praw dziecka

Pracownicy szkoły:

1. Przestrzegają praw dziecka/człowieka i chronią je.
2. Upowszechniają wiedzę o prawach dziecka – podejmują problematykę praw człowieka/dziecka na godzinach wychowawczych, na zajęciach dydaktycznych oraz w trakcie innych działań szkoły – zgodnie z programem nauczania.
3. Zapewniają uczniom swobodny dostęp do zajęć lekcyjnych.
4. Nie ograniczają im dostępu do zajęć lekcyjnych, pozalekcyjnych np. przez wyproszenie ich z klasy, niewpuszczenie do sali lekcyjnej lub szkoły z jakiegokolwiek powodu.
5. Udzielają uczniom pomocy w nauce lub umożliwiają im dostęp do pomocy psychologiczno-pedagogicznej.
6. Zachęcają i motywują uczniów do działalności w organizacjach i stowarzyszeniach działających na terenie szkoły, np. w samorządzie uczniowskim, harcerstwie, wolontariacie.

7. Nie ujawniają spraw omawianych na posiedzeniu rady pedagogicznej, które mogą naruszać dobro osobiste uczniów lub ich rodziców.
8. Nie rozpowszechniają informacji dotyczących rodziny danego ucznia, np. wykształcenie rodziców, ewentualne problemy rodzinne (np. alkoholizm, narkomania, rozwód).
9. Nie upubliczniają i nie rozpowszechniają informacji o życiu prywatnym uczniów/dzieci i nie zdradzają tajemnicy ich korespondencji – także jeśli chodzi o SMS-y, wiadomości mailowe czy inne wysłane drogą elektroniczną.
10. Szanują prawo uczniów do prywatności – jeśli konieczne jest odstępnie od zasady poufności, w celu ochrony danego ucznia/dziecka, wyjaśniają mu to najszybciej, jak to jest możliwe.
11. Nie ujawniają informacji wrażliwych dotyczących ucznia osobom nieuprawnionym (wizerunek ucznia, informacje o jego sytuacji rodzinnej, ekonomicznej, medycznej, opiekuńczej i prawnej).
12. Nie utrwalają wizerunku ucznia (filmowanie, nagrywanie głosu, fotografowanie) dla potrzeb prywatnych lub szkoły, jeśli szkoła nie uzyskała zgód rodziców/opiekunów prawnych oraz samych uczniów.
13. Nie dokonują zatrzymywania jakiegokolwiek własności ucznia.
14. Nie dokonują przeszukania jego plecaka i innych rzeczy.
15. Zapewniają uczniom realizację prawa do odpoczynku, czasu wolnego i zabawy - do uczestniczenia w zabawach i zajęciach rekreacyjnych stosownych do ich wieku oraz do uczestnictwa w życiu kulturalnym i artystycznym.
16. W trosce o ochronę zdrowia uczniów czuwają nad ich bezpieczeństwem w czasie przerw, na lekcjach, zajęciach pozalekcyjnych oraz innych organizowanych przez szkołę formach dydaktyczno-wychowawczych.
17. W czasie pobytu uczniów w szkole zapewniają im warunki ochrony przed przemocą, uzależnieniami oraz innymi przejawami patologii społecznej.
18. Dają uczniom gwarancję nietykalności cielesnej – nie stosują wobec nich żadnych form przemocy.
19. Szanują godność uczniów.
20. Równo traktują uczniów, niezależnie od wyznawanej przez nich religii lub światopoglądu, pod warunkiem, że nie naruszają nimi moralności, praw i wolności innych osób oraz porządku i bezpieczeństwa publicznego.

21. Oceniają uczniów sprawiedliwie i obiektywnie, zgodnie z ustalonymi w szkole zasadami – bez względu na wygląd zewnętrzny uczniów, status rodzinny czy status ucznia.
22. Doceniają i szanują wkład uczniów w podejmowane działania i traktują ich równo bez względu na ich płeć, orientację seksualną, sprawność/ niepełnosprawność, status społeczny, etniczny, kulturowy. Unikają faworyzowania uczniów oraz wszelkich przejawów dyskryminacji.
23. Konstruktywnie rozwiązują konflikty uczniów z personelem i rówieśnikami.
24. Udzielają uczniom informacji o zapadających w szkole decyzjach, które ich dotyczą np. o przeniesieniu do innej klasy, karze, nagrodzie, ocenie.
25. Informują uczniów o tym, jakie w przypadku naruszenia praw ucznia, przysługują im prawa oraz środki i procedury.

3. Zasady komunikacji pracowników z małoletnimi

Pracownicy szkoły

1. Okazują zrozumienie dla trudności i problemów uczniów.
2. Dają uczniom prawo do odczuwania i mówienia o swoich emocjach, do wyrażania własnego zdania oraz prawo do bycia wysłuchanym.
3. Nie zawstydzają, nie upokarzają, nie lekceważą i nie obrażają uczniów.
4. Nie obrzucają uczniów wyzwiskami, nie wyśmiewają i nie ośmieszają ich, np. stosując ośmieszające ucznia przezwiska i zdrobnienia.
5. Nie grożą uczniom, nie wyrażają dezaprobaty wobec ich zachowania czy postępów w nauce w sposób uwłaczający godności i poczucia własnej wartości uczniów.
6. W procesie rozwiązywania konfliktu dbają o komunikację dającą uczniom/dzieciom poczucie bezpieczeństwa emocjonalnego i psychospołecznego.
7. Metody dyscyplinowania uczniów dobierają adekwatnie do ich wieku i poziomu rozwoju.
8. Wyjaśniają uczniowi, za co i dlaczego został ukarany.

4. Zakaz stosowania przez pracowników szkoły jakiegokolwiek formy przemocy wobec małoletniego, w tym nawiązywania relacji o charakterze seksualnym

Pracownicy szkoły:

1. Nie łamią obowiązującego prawa, ustalonych norm i zasad. Wszyscy uczniowie są przez nich traktowani sprawiedliwie. Pracownicy szkoły nie dzielą uczniów i nie dyskryminują (ze względu na pochodzenie, poczucie tożsamości, wiek, płeć, status materialny, wygląd zewnętrzny, wiedzę i umiejętności).
2. Nie wykorzystują wobec uczniów relacji władzy lub przewagi fizycznej.
3. Nie stosują żadnej formy przemocy fizycznej i psychicznej wobec uczniów.
4. Nie stosują naruszających godność uczniów wypowiedzi o podtekście seksualnym.
5. Nie naruszają nietykalności osobistej uczniów.
6. Nie zachowują się wobec uczniów w sposób niestosowny, poufały, dwuznaczny.
7. Informują uczniów, że jeśli czują się niekomfortowo w jakiejś sytuacji, wobec konkretnego zachowania czy słów, mogą o tym powiedzieć wskazanej osobie i mogą oczekiwać odpowiedniej reakcji lub pomocy.
8. Stale nadzorują uczniów, każdorazowo upewniając się, że warunki wyjazdów i wycieczek organizowanych przez szkołę, rozgrywek i meczów wyjazdowych są bezpieczne.
9. W sytuacjach wymagających czynności i higienicznych wobec ucznia, unikają innego kontaktu fizycznego z uczniem niż niezbędny.

5. Kontakt pracowników szkoły z małoletnimi

5.1. Zasady nawiązywania kontaktu z małoletnimi w godzinach pracy, za pomocą kanałów służbowych oraz w celach edukacyjnych lub wychowawczych

1. Kontaktując się z uczniami, pracownicy traktują ich podmiotowo.
2. Kontakt pracowników z uczniami nigdy nie może być niejawnym bądź ukrywanym, nie może wiązać się z jakąkolwiek gratyfikacją ani wynikać z relacji władzy.
3. Kontakt z uczniami powinien odbywać się wyłącznie w godzinach pracy i dotyczyć celów mieszczących się w zakresie obowiązków personelu.
4. Utrzymywanie relacji towarzyskich lub rodzinnych (jeśli uczniowie i rodzice/opiekunowie uczniów są osobami bliskimi dla pracownika) wymaga zachowania poufności wszystkich informacji dotyczących innych dzieci, ich rodziców/opiekunów.

II. Zasady bezpiecznych relacji między małoletnimi w szkole.

1. Uczniowie mają prawo do przebywania w bezpiecznym środowisku szkolnym. Nauczyciele i personel szkolny chronią uczniów i zapewniają im bezpieczeństwo.
2. Uczniowie mają obowiązek przestrzegania zasad i norm zachowania określonych w statucie szkoły.
3. Uczniowie uznają prawo innych uczniów do odmienności i zachowania tożsamości ze względu na: pochodzenie etniczne, geograficzne, narodowe, religię, status ekonomiczny, cechy rodzinne, wiek, płeć, orientację seksualną, cechy fizyczne, niepełnosprawność. Nie naruszają praw innych uczniów/dzieci – nikogo nie dyskryminują ze względu na jakąkolwiek jego odmiennosc.
4. Zachowanie i postępowanie uczniów wobec kolegów/innych osób nie narusza ich poczucia godności/wartości osobistej. Uczniowie są zobowiązani do respektowania praw i wolności osobistych swoich kolegów i koleżanek, ich prawa do własnego zdania, do poszukiwania i popełniania błędów, do własnych poglądów, wyglądu i zachowania – w ramach społecznie przyjętych norm i wartości.
5. Kontakty między uczniami cechuje zachowanie przez nich zasad kultury osobistej, np. używanie zwrotów grzecznościowych typu: proszę, dziękuję, przepraszam; uprzejmość; życzliwość; poprawny, wolny od wulgaryzmów język; kontrola swojego zachowania i emocji; wyrażanie sądów i opinii w spokojny sposób, który nikogo nie obraża i nie krzywdzi.
6. Uczniowie rozwiązują problemy i konflikty między sobą bez użycia siły, akceptując i szanując siebie nawzajem.
7. Uczniowie okazują zrozumienie dla trudności i problemów kolegów/koleżanek i oferują im pomoc. Nie kpią, nie szydzą z ich słabości, nie wyśmiewają ich, nie krytykują.
8. W kontaktach między sobą uczniowie nie zachowują się prowokacyjnie.
9. Uczniowie mają prawo do własnych poglądów, ocen i spojrzenia na świat oraz wyrażania ich, pod warunkiem, że sposób ich wyrażania wolny jest od agresji i przemocy oraz nikomu nie wyrządza krzywdy.
10. Bez względu na powód, agresja i przemoc fizyczna, słowna lub psychiczna wśród uczniów/dzieci nigdy nie powinna być przez nich akceptowana lub usprawiedliwiona. Uczniowie nie mają prawa stosować z jakiegokolwiek powodu słownej, fizycznej i psychicznej agresji i przemocy wobec innych uczniów.
11. Uczniowie mają obowiązek przeciwstawiania się wszelkim przejawom brutalności i wulgarności oraz informowania pracowników szkoły o zaistniałych zagrożeniach.

12. Jeśli uczeń jest świadkiem stosowania przez innego ucznia/uczniów jakiegokolwiek formy agresji lub przemocy, ma obowiązek reagowania na nią np. pomaga ofierze, chroni ją, szuka pomocy dla ofiary u osoby dorosłej.
13. Wszyscy uczniowie znają obowiązujące w szkole procedury bezpieczeństwa – wiedzą, jak zachowywać się w sytuacjach, które zagrażają ich bezpieczeństwu lub bezpieczeństwu innych uczniów, gdzie i do kogo dorosłego mogą się w szkole zwrócić o pomoc.
14. Każdy uczeń, każde dziecko, będące ofiarą agresji lub przemocy, może uzyskać w szkole pomoc, zgodnie z obowiązującymi procedurami.

III. Niedozwolone zachowania małoletnich w szkole

Za niedozwolone zachowania małoletnich w szkole uznaje się:

1. Stosowanie agresji i przemocy wobec uczniów/innych osób:
 - a) agresji i przemocy fizycznej w różnych formach, np.:
 - bicie/uderzenie/popychanie/kopanie/opluwanie;
 - wymuszenia;
 - napastowanie seksualne;
 - nadużywanie swojej przewagi nad inną osobą;
 - fizyczne zaczepki;
 - zmuszanie innej osoby do podejmowania niewłaściwych działań;
 - rzucanie w kogoś przedmiotami;
 - b) agresji i przemocy słownej w różnych formach, np.:
 - obelgi, wyzwiska;
 - wyśmiewanie, drwienie, szydzenie z ofiary;
 - bezpośrednie obrażanie ofiary;
 - plotki i obraźliwe żarty, przedrzeźnianie ofiary;
 - groźby;
 - c) agresji i przemocy psychicznej w różnych formach, np.:
 - poniżanie;
 - wykluczanie/izolacja/milczenie/manipulowanie;
 - pisanie na ścianach (np. w toalecie lub na korytarzu);
 - wulgarne gesty;
 - śledzenie/szpiegowanie;
 - obraźliwe SMSy i MMSy;
 - wiadomości na forach internetowych lub tzw. pokojach do czatowania;
 - telefony i e-maile zawierające groźby, poniżające, wulgarne, zastraszające);
 - niszczenie/zabieranie rzeczy należących do ofiary;
 - straszenie;
 - szantażowanie.

2. Stwarzanie niebezpiecznych sytuacji w szkole, klasie lub grupie, np. poprzez przynoszenie do szkoły ostrych narzędzi oraz innych niebezpiecznych przedmiotów i substancji chemicznych, łatwopalnych.
3. Nieuzasadnione, bez zgody nauczyciela opuszczanie sali lekcyjnej. Wagarowanie. Wyjście bez zezwolenia poza teren szkoły w trakcie przerwy lub lekcji.
4. Celowe nieprzestrzeganie zasad bezpieczeństwa podczas zajęć i zabaw organizowanych w szkole. Celowe zachowania zagrażające zdrowiu bądź życiu.
5. Niewłaściwe zachowanie podczas wycieczek szkolnych i przerw międzylekcyjnych, np. przebywanie w miejscach niedozwolonych, bieganie po holach szkoły, popychanie się itp.
6. Uleganie nałogom.
7. Rozprowadzanie i stosowanie narkotyków/ środków odurzających.
8. Niestosowne odzywanie się do kolegów lub innych osób/ używanie wulgaryzmów.
9. Celowe niszczenie lub nieszanowanie własności innych osób oraz własności szkolnej.
10. Kradzież/ przywłaszczenie własności kolegów lub innych osób oraz własności szkolnej.
11. Wyłudzenie pieniędzy lub innych rzeczy od uczniów.
12. Wysługiwanie się innymi uczniami/dziećmi w zamian za korzyści materialne.
13. Rozwiązywanie w sposób siłowy konfliktów z kolegami. Udział w bójce.
14. Szykanowanie uczniów lub innych osób w szkole z powodu odmienności przekonań, religii, światopoglądu, płci, poczucia tożsamości, wyglądu, pochodzenia, statusu ekonomicznego i społecznego, niepełnosprawności.
15. Niereagowanie na niewłaściwe zachowania kolegów (np. bicie, wyzywanie, dokuczanie).
16. Znęcanie się lub współudział w znęcaniu się nad kolegami, zorganizowana przemoc, zastraszanie.
17. Aroganckie/niegrzeczne zachowanie wobec kolegów, wulgaryzmy. Kłamanie, oszukiwanie kolegów/ innych osób w szkole.
18. Fotografowanie lub filmowanie zdarzeń z udziałem innych uczniów/ osób bez ich zgody.
19. Upublicznianie materiałów i fotografii bez zgody obecnych na nich osób.
20. Stosowanie wobec innych uczniów/innych osób różnych form cyberprzemocy.

IV. Korzystanie przez małoletnich z urządzeń elektronicznych z dostępem do Internetu

1. Zasady korzystania z komputerów z dostępem do Internetu:

1. Na terenie szkoły dostęp ucznia do Internetu możliwy jest pod nadzorem nauczyciela na zajęciach komputerowych, informatycznych.
2. Na wszystkich komputerach z dostępem do Internetu na terenie szkoły jest zainstalowane i aktualizowane oprogramowanie antywirusowe i antyspamowe.
3. Uczeń może korzystać z Internetu tylko na komputerze z zainstalowanym programem filtrującym treści.
4. Na innych zajęciach uczniowie korzystają z komputera tylko pod opieką nauczyciela.
5. Korzystanie z multimediów, Internetu i programów użytkowych służy wyłącznie celom informacyjnym i edukacyjnym.
6. Uczeń obsługuje sprzęt komputerowy zgodnie z zaleceniami nauczyciela.

2. Zasady korzystania z telefonów komórkowych oraz innych urządzeń elektronicznych z dostępem do Internetu:

1. W szkole obowiązuje zakaz używania telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych (np. tabletów, dyktafonów, odtwarzaczy MP3 i innych) z dostępem do Internetu podczas zajęć edukacyjnych.
2. Uczeń ma obowiązek wyłączyć lub wyciszyć telefon (bez wibracji) i schować go w torbie/plecaku przed rozpoczęciem zajęć edukacyjnych.
3. Zakaz nie dotyczy sytuacji edukacyjnych, które wynikają z organizacji oraz przebiegu zajęć lekcyjnych prowadzonych przez nauczyciela.
4. Telefony i inne urządzenia elektroniczne (np. tablety) można wykorzystywać podczas zajęć lekcyjnych w celach dydaktycznych pod opieką oraz za zgodą nauczyciela prowadzącego zajęcia. Uczeń może korzystać z telefonu, a także innych urządzeń elektronicznych w celu wyszukania informacji niezbędnych do realizacji zadań podczas zajęć, po uzyskaniu zgody nauczyciela prowadzącego dane zajęcia lub na jego polecenie.
5. Uczniowie przynoszą do szkoły telefony komórkowe oraz inny sprzęt elektroniczny na własną odpowiedzialność, za zgodą rodziców.

6. Jeśli uczeń czeka na ważną informację (połączenie, SMS, etc.) ma obowiązek poinformować o tym fakcie nauczyciela przed lekcją, poprosić o pozwolenie na skorzystanie z telefonu i ustalić sposób odebrania tej wiadomości. Dotyczy to także sytuacji, gdy wystąpiła pilna potrzeba skontaktowania się, np. z rodzicami lub w innej ważnej sprawie.
7. Na terenie szkoły zakazuje się uczniom filmowania, fotografowania oraz utrwalania dźwięku na jakichkolwiek nośnikach cyfrowych.

3.Zasady korzystania z telefonów komórkowych oraz innych urządzeń elektronicznych podczas wyjść, wycieczek edukacyjnych organizowanych przez szkołę

1. Jeśli istnieje możliwość zabrania telefonu i/lub innego urządzenia elektronicznego na wycieczkę, wyjście edukacyjne uczeń ma prawo korzystania z tych urządzeń wyłącznie w zakresie niewpływającym na organizację i przebieg tego przedsięwzięcia.
2. Podczas wyjść zorganizowanych przez szkołę/przedszkole (teatr, kino, muzeum, filharmonia, zwiedzanie z przewodnikiem, lekcja w terenie, konkursy, zawody sportowe itp.) uczeń/dziecko jest zobowiązany do wyłączenia/wyciszenia telefonu (bez wibracji) i schowania go.

4.Ochrona małoletnich przed treściami szkodliwymi i zagrożeniami z sieci

1. Szkoła podejmuje działania zabezpieczające dzieci przed łatwym dostępem do tych treści z sieci, które mogą zagrażać ich prawidłowemu rozwojowi.
2. Pod pojęciem „treści szkodliwe i zagrożenia z sieci” rozumiane są:
 - treści szkodliwe, niedozwolone, nielegalne i niebezpieczne dla zdrowia (pornografia, treści obrazujące przemoc, promujące działania szkodliwe dla zdrowia i życia dzieci, popularyzujące różnego rodzaju ideologie, w tym faszystowską, nazistowską czy komunistyczną oraz działalność niezgodną z prawem, nawołującą do samookaleczeń i samobójstw, korzystania z narkotyków,
 - treści stwarzające niebezpieczeństwo werbunku dzieci do organizacji nielegalnych i terrorystycznych,
 - różne formy cyberprzemocy, np. nękanie, straszenie, szantażowanie z użyciem sieci, publikowanie lub rozsyłanie ośmieszających, kompromitujących informacji, zdjęć, filmów z użyciem sieci oraz podszywanie się w sieci pod kogoś wbrew jego woli.
3. Szkoła podejmuje podstawowe działania zabezpieczające dzieci przed dostępem do treści szkodliwych i zagrożeń z sieci, w tym:

- a) monitorowanie działania i aktualizowanie programu antywirusowego, zapory sieciowej, stosowanie filtrów antyspamowych;
- b) edukacja medialna – dostarczanie dzieciom wiedzy i umiejętności dotyczących posługiwania się technologią komunikacyjną;
- c) prowadzenie systematycznych działań wychowawczych;
- d) prowadzenie działań profilaktycznych propagujących zasady bezpiecznego korzystania z sieci oraz uświadamiających zagrożenia płynące z użytkowania różnych technologii komunikacyjnych,
- e) włączenie rodziców uczniów w działania szkoły na rzecz zapobiegania cyberprzemocy - poinformowanie ich o polityce szkoły w zakresie reagowania na cyberprzemoc; edukacja na temat cyberprzemocy i zagrożeń z sieci;
- f) podejmowanie interwencji w każdym przypadku ujawnienia lub podejrzenia cyberprzemocy lub ujawnienie niebezpiecznych treści,
- g) określenie procedury w sytuacji znalezienia niebezpiecznych treści w komputerze zaobserwowanej cyberprzemocy.

V. Ochrona prywatności małoletniego

1.Zasady ochrony wizerunku małoletnich

1. Szkoła uznając prawo dziecka do prywatności i ochrony dóbr osobistych, zapewnia ochronę wizerunku dziecka, zgodnie z obowiązującym prawem.
2. Upublicznianie wizerunku dziecka do 16 lat, utrwalonego w jakiegokolwiek formie (fotografia, nagranie audio-wideo) wymaga wyrażenia zgody osoby sprawującej władzę rodzicielską lub opiekę nad dzieckiem.
3. Osoba małoletnia powyżej 16. roku życia ma prawo do wyrażenia zgody samodzielnie.
4. Zgody, o których mowa w pkt 2 i 3 są wyrażane w formie pisemnej.
5. Osoba wyrażająca zgodę otrzymuje klauzulę informacyjną o zasadach przetwarzania danych osobowych w postaci wizerunku małoletniego oraz jest informowana przez osobę reprezentującą administratora danych osobowych o przysługujących prawach, w tym prawie do wycofania zgody oraz innych, z godnie z art.5 RODO.
6. Jeżeli wizerunek małoletniego stanowi jedynie szczegół całości, takiej jak zgromadzenie, krajobraz, publiczna impreza, zgoda rodziców/opiekunów lub małoletniego powyżej 16. roku życia na utrwalanie wizerunku dziecka nie jest wymagana. Zabrania się umieszczania

informacji pozwalających ustalić tożsamość osób ujętych na zdjęciu lub innej formie publikacji.

7. Ochrona wizerunku małoletnich utrwalanych przez kamery monitoringu odbywa się na zasadach określonych w Regulaminie monitoringu. Dostęp do monitoringu mają tylko osoby wyznaczone przez dyrektora szkoły.
8. Pracownikowi szkoły nie wolno umożliwiać przedstawicielom mediów utrwalania wizerunku dziecka (filmowanie, fotografowanie, nagrywanie głosu dziecka) na terenie instytucji bez pisemnej zgody opiekuna dziecka.
9. Niedopuszczalne jest podanie przedstawicielowi mediów danych kontaktowych do opiekuna dziecka – bez wiedzy i zgody tego opiekuna.

2. Zasady ochrony danych osobowych małoletnich

1. W szkole wprowadzono zasady ochrony i przetwarzania danych osobowych oraz powołano Inspektora ochrony danych.
2. Dyrektor szkoły wdrożył odpowiednie środki techniczne i organizacyjne w celu zapewnienia bezpieczeństwa przetwarzania danych osobowych.
3. Dokumentacja RODO została opracowana zgodnie z wymogami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2016/679 Europejskiego i Rady (UE) nr 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE L z 2016 r. 119, s.1 ze zm.) oraz ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych.
4. Dane osobowe małoletnich udostępniane są wyłącznie podmiotom uprawnionym do ich uzyskania.
5. Osoby wyznaczone do przetwarzania danych osobowych małoletnich posiadają upoważnienie do ich przetwarzania na podstawie art. 6 i 9 RODO.
6. Rodzice/prawni opiekunowie dzieci niepełnoletnich są informowani o przetwarzaniu danych osobowych dzieci poprzez klauzule informacyjne.
7. Dane osobowe uczniów zarejestrowane w formie pisemnej są chronione w zamkniętych szafach i przechowywane w pomieszczeniach z ograniczonym dostępem np. sekretariat, gabinety psychologa, pedagoga.

CZĘŚĆ III

PROCEDURY POSTĘPOWAŃ

Procedura postępowania w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej, doznania krzywdy przez małoletniego

1. Przez pojęcie „sytuacja kryzysowa” rozumie się wystąpienie lub podejrzenie wystąpienia/ doznania krzywdy przez małoletniego w wyniku:
 - przemocy rówieśniczej,
 - przemocy domowej,
 - cyberprzemocy,
 - niewłaściwych zachowań personelu wobec małoletniego.
2. Każda osoba będąca ofiarą lub świadkiem sytuacji kryzysowej/ przemocy / cyberprzemocy dotyczącej małoletniego ma prawo/ powinna zgłosić/ tę sytuację pracownikowi szkoły/wychowawcy klasy, której uczniem jest małoletni lub innemu pracownikowi szkoły, do którego ma zaufanie. (załącznik nr 4)
3. W przypadku zgłoszenia przez dziecko/rodzica/ prawnego opiekuna, pracownika szkoły, nauczyciela lub innej osoby, będącej świadkiem doznanej przez małoletniego krzywdy (w tym przemocy fizycznej, słownej, psychicznej, cyberprzemocy) wychowawca podejmuje działania wyjaśniające i informuje o nich członków Zespołu Interwencji Kryzysowej.
4. W skład Zespołu Interwencji Kryzysowej mogą wejść: wychowawca klasy, pedagog/pedagog specjalny, psycholog lub inne osoby mające wiedzę o sytuacji kryzysowej.
5. Osoby upoważnione do przyjmowania zgłoszeń związanych z krzywdzeniem uczniów/dzieci składają oświadczenia o zachowaniu poufności i zobowiązanie do zachowania bezpieczeństwa uzyskanych danych osobowych.
6. Zespół Interwencji Kryzysowej zbiera informacje o rodzaju doznanej krzywdy przez małoletniego i decyduje o dalszym postępowaniu nie naruszając godności, wolności i prawa do prywatności skrzywdzonego małoletniego.
7. Zespół Interwencji Kryzysowej:
 - przekazuje informację rodzicom poszkodowanego małoletniego, gdy doszło do przemocy rówieśniczej oraz rodzicom dziecka, które jest sprawcą przemocy rówieśniczej;
 - przeprowadza rozmowę wyjaśniająco - dyscyplinującą ze sprawcą/sprawcami zdarzenia;
 - informuje policję, gdy doszło do zachowania o charakterze przemocowym, w tym seksualnym; gdy wobec małoletniego została zastosowana cyberprzemoc;

•wszczyna procedurę „Niebieskie Karty” , gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie przemocy domowej. (załącznik nr 5)

8. Zespół Interwencji Kryzysowej otacza w toku działań wyjaśniających i po ich zakończeniu opieką psychologiczno - pedagogiczną ofiary przemocy, jeśli wskażą taką potrzebę.
9. Z przebiegu interwencji sporządza się kartę informacyjną, która zawiera opis podjętych działań oraz plan wsparcia dla małoletniego. (załącznik nr 6)

Część przeznaczona dla małoletnich

Ścieżki postępowania małoletniego w przypadku doznania przez niego krzywdy

I. Znęcanie się – przemoc fizyczna, słowna, psychiczna

Gdy ktoś stosuje wobec Ciebie przemoc lub jest agresywny, nęka cię w różny sposób, znęca się nad Tobą, np. stosuje :

Przemoc fizyczną: atak, napastowanie seksualne, nadużywanie swojej przewagi nad inną osobą, fizyczne zaczepki lub dokuczanie, zmuszanie innej osoby do robienia nieprzyjemnych rzeczy, rzucanie w kogoś przedmiotami.

Przemoc słowną: obelgi, bezpośrednie obrażanie ofiary, plotki i obraźliwe żarty, groźby. Przemoc słowna może być także wymierzona w rodzinę i w przyjaciół ofiary po to, aby jeszcze bardziej jej dokuczyć.

Przemoc psychiczną: poniżanie, wykluczanie/izolacja/milczenie, obraźliwe pisanie na ścianach (np. w toalecie lub na korytarzu), wulgarne gesty, śledzenie/szpiegowanie, obraźliwe SMS-y i MMS-y, telefony i e-maile zawierające groźby, poniżające wulgarne, zastraszające; niszczenie rzeczy należących do ofiary, straszenie, szantażowanie.

Możesz zareagować w następujący sposób:

1. Jeśli nie czujesz się bezpiecznie, powiedz o tym wychowawcy. Przedstaw mu sytuację. Jeśli masz świadków przemocy stosowanej wobec Ciebie, poinformuj o tym nauczyciela. Poproś o wsparcie i pomoc. Powiedz również o tym rodzicom.
2. Wychowawca podejmie działania, mające na celu wyjaśnienie zaistniałej sytuacji. Działania te może podjąć we współpracy z pedagogiem i psychologiem oraz rodzicami, jeśli wyrażą oni wolę uczestniczenia w postępowaniu wyjaśniającym.
3. Po wyjaśnieniu okoliczności i ustaleniu rodzaju zachowań przemocowych wobec Ciebie, wysłuchaniu wyjaśnień sprawcy/sprawców przemocy, wychowawca podejmie stosowne, zgodne ze statutem szkoły, działania.
4. Jeśli będziesz potrzebować dodatkowego wsparcia emocjonalnego – poproś o rozmowę z pedagogiem lub psychologiem.
5. Jeśli sytuacja nie ulegnie zmianie i w dalszym ciągu ktoś będzie się nad Tobą znęcał, ponownie poinformuj o tym wychowawcę oraz swoich rodziców. Po kolejnym postępowaniu wyjaśniającym podjętym przez wychowawcę oraz pedagoga, psychologa wobec sprawcy/sprawców zostaną podjęte kolejne, przewidziane prawem szkolnym, konsekwencje. Może je podjąć dyrektor poinformowany przez wychowawcę o zaistniałej sytuacji.
6. W przypadku uporczywego znęcania nad Tobą rodzice mogą zgłosić ten fakt na policję.

II. Przemoc domowa stosowana wobec małoletniego

Jeżeli dzieje Ci się w domu jakakolwiek krzywda, ktoś powoduje szkody na Twoim zdrowiu fizycznym lub psychicznym, narusza Twoją nietykalność cielesną, godność, poniżając Cię i powodując, że cierpisz:

1. Powiedz o tym swojemu wychowawcy lub innemu pracownikowi szkoły, do którego masz zaufanie. Opowiedz o swojej trudnej sytuacji i poproś o pomoc.
2. Wychowawca lub inny nauczyciel po uzyskaniu od Ciebie informacji podejmie interwencję w Twojej sprawie i zapewni Ci opiekę pedagoga/psychologa.
3. Wychowawca wspólnie z pedagogiem zbiorą od Ciebie informacje na temat krzywdy, której doświadczyłeś/łaś – ustalą formy i okoliczności. Rozmowa z Tobą będzie podstawą do oceny stopnia zagrożenia Twojego bezpieczeństwa.
4. Porozmawiaj szczerze z pedagogiem/psychologiem o tym, co przeżywasz, co czujesz. Działania osób, do których się zwrócisz, będą przede wszystkim skierowane na zapewnienie Ci bezpieczeństwa.
5. Wychowawca (lub inny nauczyciel) wspólnie z pedagogiem i psychologiem podejmą po analizie przekazanych przez Ciebie faktów kolejne kroki. Skontaktują się z m.in. rodzicami/opiekunami prawnymi i ustalą dalsze działania mające na celu ochronę Twojej osoby przed krzywdzeniem.
6. Jeśli interwencja wskaże, że krzywdy, których doświadczyłaś/eś mają charakter przemocowy, w tym seksualny, czyli są przestępstwem, szkoła zgłosi sprawę na policję.

III. Nierówne traktowanie – dyskryminacja ucznia małoletniego

Jeśli ktoś wyśmiewa się, drwi, szydzi, prześladuje Cię z powodu Twojego wyglądu, zachowania, poglądów, pochodzenia, statusu materialnego, płci, orientacji seksualnej lub z jakiegokolwiek innej przyczyny:

1. Porozmawiaj z wychowawcą lub nauczycielem, któremu ufasz. Opowiedz szczerze o tym, czego, z jakiego powodu i od kogo doświadczyłeś/łaś. Poproś nauczyciela o pomoc i interwencję w tej sprawie.
2. Porozmawiaj także z rodzicami i przedstaw im wszystkie okoliczności zdarzenia.
3. Wychowawca zorganizuje Ci pomoc, poinformuje o zdarzeniu pedagoga i psychologa. Możesz liczyć na ich pomoc i wsparcie zgodne z Twoimi oczekiwaniami i potrzebami.
4. Możesz również wspólnie z rodzicami zwrócić się o pomoc do organizacji zajmujących się problematyką praw dziecka/praw człowieka.

IV. Stosowanie wobec małoletniego cyberprzemocy

Gdy doświadczysz przemocy w sieci w jakiegokolwiek formie – nękanie, straszenie, szantażowanie, publikowanie i rozsyłanie ośmieszających kompromitujących informacji, zdjęć, filmów lub ktoś podszywa się pod Ciebie wbrew Twojej woli:

1. Postaraj się zabezpieczyć dowody przemocy w sieci stosowanej wobec Ciebie.
2. Zgłoś fakt cyberprzemocy wychowawcy, który Cię wysłucha, przeanalizuje sytuację i zdecyduje o dalszych działaniach interwencyjnych.
3. Wychowawca o zaistniałym zdarzeniu cyberprzemocy poinformuje Twoich rodziców lub jeśli zajdzie taka konieczność policję.
4. Twój rodzice mogą również zgłosić sprawę doznanej przez Ciebie krzywdy na policję, jeśli o tym szczerze im opowiesz.
5. Jeśli będziesz potrzebować wsparcia emocjonalnego wychowawca o tym poinformuje pedagoga lub psychologa, którzy otoczą Cię opieką i zapewnią poczucie bezpieczeństwa.

V. Wysyłanie małoletniemu w Internecie treści szkodliwych, nielegalnych i niepożądanych

Jeśli ktoś wysłał Ci w Internecie treści nawołujące do samookaleczeń, samobójstw, zachowań szkodliwych dla zdrowia, treści dyskryminacyjne, promujące wrogość, nienawiść, treści pornograficzne dostępne bez żadnego ostrzeżenia, fake newsy:

1. Zgłoś ten fakt rodzicom/prawnym opiekunom oraz wychowawcy lub pedagogowi szkolnemu.
2. Wspólnie z rodzicami zabezpiecz dowody, które odgrywają kluczowe znaczenie w identyfikacji sprawców. Jeśli masz świadków zdarzenia poinformuj o tym wychowawcę.
3. Wychowawca, pedagog, psycholog udzielą Ci wsparcia i otoczą Cię opieką psychologiczno-pedagogiczną.
4. Wspólnie z rodzicami poinformuj o zdarzeniu policję i przekaz jej zebrane dowody. Policja podejmie w tej sprawie stosowne działania.

VI. Zagrożenia bezpieczeństwa małoletniego w wyniku sekstingu

Jeśli ktoś rozsyła przez Internet lub telefon Twoje intymne zdjęcia lub filmy bez Twojej zgody w celu ośmieszenia Cię, szantażu lub zastraszenia:

1. Opowiedz o tym przede wszystkim rodzicom/prawnym opiekunom, potem wychowawcy lub innemu pracownikowi szkoły, do którego masz zaufanie.
2. Wspólnie z rodzicami/prawnym opiekunem zbierz i zabezpiecz dowody dostępne w formie elektronicznej – przesyłane zdjęcia, zrzuty ekranów portali, w których opublikowano zdjęcia. Dzięki nim możliwa będzie identyfikacja sprawcy. Seksting jest karalny, więc skrupulatności i wiarygodność dokumentów ma duże znaczenie.
3. Wspólnie z rodzicami przekaż zebrane dowody policji.
4. W sytuacji każdego rodzaju sekstingu zostaniesz otoczony/na przez szkołę opieką psychologiczno-pedagogiczną. Możesz liczyć na pomoc wychowawcy, pedagoga i psychologa.

VII. Naruszenie prywatności dotyczące nieodpowiedniego bądź niezgodnego z prawem wykorzystania w sieci danych osobowych lub wizerunku małoletniego

1. Gdy sprawcą jest uczeń – kolega z klasy lub ze szkoły, skontaktuj się z wychowawcą. Przedstaw mu sytuację, okoliczności naruszenia Twoich praw.
2. Porozmawiaj także z rodzicami/prawnymi opiekunami.
3. W miarę swoich możliwości zabezpiecz dowody naruszenia Twoich praw. Zgromadź materiały świadczące o wystąpieniu nieodpowiedniego lub niedozwolonego prawem działania – w formie elektronicznej – zrzuty ekranu, sms, mms, mail...
4. Przekaż dowody rodzicom i wychowawcy.
5. Wychowawca podejmie działania wyjaśniające wobec Twojego kolegi – sprawcy szkody.
6. Rodzice mogą zgłosić tę szkodę na policję, gdy uznają, że naruszenie Twojej prywatności lub wyłudzenie czy kradzież tożsamości skutkują wyrządzeniem Tobie szkody majątkowej lub osobistej. Na podstawie dostarczonych dowodów policja identyfikuje sprawcę.
7. Wychowawca zapewni Ci wsparcie emocjonalne. Możesz również poprosić o pomoc pedagoga lub psychologa.

VIII. Nawiązywanie przez małoletniego niebezpiecznych kontaktów w Internecie

W przypadku niebezpiecznych kontaktów inicjowanych w Internecie może dochodzić do zagrożenia Twojego życia i zdrowia, a także szantażu i przymusu realizacji czynności seksualnych. Jeśli ktoś próbował nawiązać z tobą taki kontakt, złożył Ci niestosowną propozycję:

1. Opowiedz o tym rodzicom/prawnym opiekunom, wychowawcy lub innemu pracownikowi szkoły, do którego masz zaufanie.
2. Nie podejmuj samodzielnych działań w celu dotarcia do sprawcy – to zadanie policji.
3. Zadaniem rodziców/prawnych opiekunów jest zgłoszenie tej sprawy na policję, łącznie z zabezpieczonymi dowodami w formie elektronicznej (jeśli takie są). Policja zajmie się ustaleniem sprawcy i przeprowadzi stosowne dochodzenie.
4. Wychowawca udzieli Tobie i Twoim rodzicom wsparcia. Zostaniesz otoczony opieką psychologiczno-pedagogiczną. Jeśli będziesz potrzebować dalszej pomocy możesz być objęty/ta terapią specjalistyczną w placówce psychologicznej. Na tę pomoc muszą wyrazić zgodę Twoi rodzice.